

Camí i font del Pi

En la guia d'itineraris de Montserrat publicada per la Revista Montserratina, *Montserrat. Itinerari*, 1909, al descriure l'itinerari entre els monestirs de Santa Maria i el de Santa Cecília es comenta que el camí es troba, a la dreta, un viarany que té algunes bifurcacions i una d'elles porta a la *font del Pi*. Es comenta que aquesta font acostuma a estar sempre seca.

En aquesta guia al descriure l'itinerari XI que va del monestir de Santa Maria al monestir de Santa Cecília, es diu: “(es) segueix la carretera, y passat el torrent de Caball Bernat, en el vèrtex del primer ángul sortint de la carretera, sobre l'antiga y pesada baxada dels matxos, se troba un camí á la dreta, que als 100 passos se parteix de nou; el de l'esquerra passa per la font del pi (ara casi sempre sens' aygua) y torna á pujar á la carretera sota les roques del Hospitalet (Excursió XXIII); el de la dreta baxa ràpidament pel Canfranch fins a trobar la carretera de Monistrol, tocant a la Masía de la Creu (Exc. VII.A.). Aquest tros de camí es el final de l'antiquíssima dressera de l'Angel, y en alguns indrets se conserven encara restos de l'antich emepedrat”. D'aquesta descripció, on hi ha molta informació força interessant per esbrinar la història d'alguns camins montserratins, ara interessa allò que fa referència a la font del Pi, però és evident que dóna forces pistes per identificar avui les restes d'aquest sistema de camins i revisar la toponímia d'alguns d'ells.

En el mapa de Joan Cabeza, editat el mateix any, 1909 complementant la guia esmentada, es localitza aquesta font en un camí que surt de la carretera del monestir de Santa Maria a Monistrol de Montserrat en l'entorn de la Masia de la Creu, posteriorment transformat en Hotel Colònia Puig, i s'enfila cap a la carretera de can Maçana on acaba just a sota de l'indret conegut com la Bateria de l'Hospitalet i la Roca de l'Hospital. Aquest camí té unes interessants particularitats que mereixen ser explorades per identificar la traça real del sistema de camins observats en aquest indret. Com són, per exemple, la seva connexió amb el que avui s'anomena camí de la Baixada dels Matxos, determinar si aquest darrer la toponímia d'aquest camí és la correcta, sinó és així ¿on s'ha de situar correctament la baixada dels matxos?. Respecte la font del Pi, en Joan Cabeza situa la font sota el camí i en el marge dret d'un torrent que, tot i que no ho diu, és el dels Arítjols.

Font del Pi. Detall del mapa de Joan Cabeza, 1909

Ramon de Semir també representa aquesta font en la seva cartografia de 1949. Bàsicament el camí dibuixat per en Ramon de Semir és similar al de Joan Cabeza, encara que col·loca la cruïlla del camí de la font del Pi amb el camí de la baixada dels Matxos molt més propera a la Colònia Puig. També difereix amb Joan Cabeza sobre la posició de la font situant-la per damunt del camí i al marge esquerra del torrent, ara identificat com torrent dels Arítjols. Segons Ramon de Semir el camí finalitza a la carretera de can Maçana davant mateix de l'estació inferior de l'aeri de san Jeroni.

Font del Pí. Detall del mapa de Ramon de Semir, 1949

Al mateix any que Ramon de Semir publicava el seu mapa, Llorenç Estivill editava una guia sobre escalades i itineraris a Montserrat, *Montserrat*, 1949; en la descripció de l'itinerari nº 8, Monistrol-Montserrat per la drecera de l'Àngel esmenta l'existència de la font del Pi. Parlant de la drecera de l'Àngel diu *“sale luego frente al Hotel Marcet y allí vuelve a atravesar la carretera para proseguir por la derecha del hotel y llegar a la Colonia Puig. Hoy día, para llegar desde tal punto al Monasterio, debemos trepar hasta dar con la bifurcación cuyo ramal derecho conduce por la font del Pi ya citada, de escasas aguas en tiempo seco, situada al pie mismo de la estación inferior del funicular de Sant Jerónimo. El ramal de la izquierda desemboca al Torrent del Cavall Bernat, en el punto conocido por Baixada dels Matxos”*.

En una guia de Montserrat publicada per l'abadia montserratina l'any 1950, *Guía de Montserrat* en l'apartat d'itineraris s'esmenta, al parlar de la drecera de l'Àngel, descriu que aquest camí, venint de Monistrol de Montserrat, puja *“por la cima de la Serra de Canfranch; sale frente al Hotel Marcet, donde atravesando la carretera, prosigue por la derecha del Hotel y Colonia Puig, trepando por el recuesto hasta una bifurcación, cuyo ramal derecho conduce a la Font del Pi, muy escasa en tiempo seco, al pie mismo de la estación inferior del Aereo de San Jerónimo, mientras que el ramal de la izquierda sale al Torrent del Cavall Bernat, en el paraje llamado Baixada de los Matxos”*. Aquesta descripció confirma un detall que s'insinua en altres descripcions antigues de camins com és el fet que la

drecera de l'Àngel tenia entitat en la continuïtat més enllà de la carretera de Monistrol de Montserrat, molt més moderna que la drecera, enfilant-se per acabar a la carretera de can Maçana, tot i que abans d'arribar-hi hi havia un viarany que portava a un indret conegut com la Baixada dels Matxos. Després, el temps ha anat transformant el sistema de camins d'aquest indret i ha donat entitat de camí a la Baixada dels Matxos, ha mig perdut el camí de la font del Pi i ha fet acabar la drecera de l'Àngel a la carretera de Monistrol de Montserrat.

Font del Pi. Detall del mapa de la Guia de Montserrat 1950

En els primer mapes de l'Alpina, es representa la font i el seu camí seguint l'esquema proposat per Ramon de Semir. Però en la cartografia de 1996 ja es deixa de representar la font i el seu camí.

Font del Pi. Mapa editorial Alpina 1963

Font del Pi. Mapa editorial Alpina, 1996

La majoria de descripcions de la Font del Pi en les guies d'excursionisme presenten la font com un deu generalment sec. Aquesta descripció contrasta amb algunes notícies, generalment relacionades amb la Colònia Puig. En diversos anuncis d'aquesta colònia a inicis del segle XX s'esmenta que tenen fonts pròpies. Sense dir quines són, és implícit que una d'elles és la font dels Monjos. En un primer moment s'esmenta la font del Monjos com la més important aportació d'aigua, però més endavant s'esmenta que s'han trobat varies fonts que amplien l'abastament d'aigua a la colònia. Però és evident que hi havien altres fonts que alimentaven una gran cisterna i un sistema de bombeig que subministrava aigua a les cases de la Colònia Puig.

Anunci La Vanguardia 30 gener 1917

Fins i tot, durant el temps de la gran sequera dels anys 1924 i 1925 la Colònia Puig anunciava que allí no hi faltava aigua. Durant un cert temps els anuncis explicitaven la riquesa de les fonts de la colònia i certificaven, amb estudis científics, la se qualitat.

Anunci La Vanguardia 6 juliol 1924

Amb tota aquesta informació s'ha intentat localitzar la Font del Pi. A més de la informació topogràfica es tenia la referència publicada en el llibre *Ermites i fonts montserratines* escrit per Pere Bosquets i editat per l'editorial Montblanc l'any 1967. A la pàgina 96 es descriu la Font del Pi en aquests termes: “*mina construïda al final de la drecera de l'Àngel, prop del seu enllaç amb la carretera, sota l'estació inferior del funicular aeri de Sant Jeroni. Cal refiar-se només en la temporada de gran pluges, puix que han malmès l'obra de conducció moltes vegades i no es pot aprofitar-se més que quan ve en gran quantitat. El dibuix reproduïx al viu els mals tractes rebuts per mans barroeres*”. La descripció proporcionada per Pere Bosquets afirma que la drecera de l'Àngel, a diferència de tal com s'entén avui, continuava pujant per darrera de la Colònia Puig fins arribar a la carretera de can Maçana, l'actual BP-1103. A més, diu que la font està en situació molt precària, això es deu als mals tractes rebuts per mans barroeres. En el dibuix es pot apreciar que la font pròpiament era una mina, com es comú en algunes de es fonts que es troben per aquests indrets i que tenen, o han tingut, un important aprofitament.

Font del Pi, *Ermites i fonts montserratines* pàgina 57 (1967)

Per tal de trobar la localització actual de la font es procedí a resseguir el que semblava que podia ser la resta de camí i el que es suposava podia ser la seva canalització d'aigua entre la mina i la Colònia Puig. La recuperació del camí fou possible, amb molta paciència i força treball de l'Antonio Tejedor. Finalment, després de varies jornades de treball, es pogué identificar el camí que s'enfila des del darrera de l'Hotel Colònia Puig fins la carretera BP-1103.

El camí cap a la font del Pi surt just al costat de l'estació transformadora

d'electricitat que es troba al darrera de les restes de l'antiga Colònia Puig. En un primer tram ressegueix el llom per sota d'uns pals de fusta d'electricitat en direcció a la carretera de can Maçana fins que, arribats a sota la paret d'unes petites roques, es gira a la dreta en direcció al torrent dels Arítjols. En tota l'estona el camí ressegueix els pals de fusta d'electricitat. El camí arriba al buc del torrent dels Arítjols, en aquest punt un petit caos de runa de la carretera i roca dels arrossegaments dels aiguats, talla el camí i el desdibuixa. Un cop creuat el torrent el camí s'enfila suaument en direcció a la carretera de can Maçana. Es passa per sota de l'esperó de la Bateria Alta de l'Hospitalet i el camí, després de creuar una plataforma consolidada per un notable mur de pedra, acaba en la corba de l'antiga carretera de can Maçana davant d'on antigament hi ha havia l'estació inferior de l'Aeri de Sant Jeroni a la sortida del túnel per on passa el traçat modern de la carretera. En cap moment, seguint les indicacions del que deien les antigues topografies, es troba cap indicatiu de la font del Pi en els entorn del torrent dels Arítjols. Atesa la important degradació d'aquest indret per les obres de la carretera BP 1103, ampliació i perforació del túnel de la Bateria Alta de l'Hospitalet, reparació pels aiguats i erosió del torrent com conseqüència dels aiguats del 2000, tot l'entorn del torrent és una important acumulació de detritus de la carretera i de roques. Penso que tot aquest material ha tapat la mina de la que, com s'aprecia en el dibuix de Pere Bosquets, era de poca alçada per la qual cosa avui no es troben indicis de la Font del Pi. Tot i que, podria trobar-se, en el cas de que no hagués quedat destruïda, totalment colgada per la gran vegetació que es troba a les dues vessants del torrent dels Arítjols.

S'ha intentat resseguir la canalització que molt probablement duia l'aigua des de la mina de la font del Pi fins les instal·lacions de la Colònia Puig. Això ha estat relativament fàcil en part. Només s'ha pogut resseguir el tram inferior de la canalització a través d'uns tubs d'aigua encara ben visibles. Perquè des de la carretera BP 1121 fins a la meitat del camí de la font del Pi els tubs d'aigua són aeris. Inicialment, els tubs s'enfilaven aèriament subjecte als arbres i després, quan el camí pujar per damunt unes roques el tub d'aigua desapareix. No s'ha pogut verificar si això era perquè els tubs s'han perdut o progressen colgats.

En tot cas, si bé no s'ha trobat la Font del Pi, sí que s'ha identificat perfectament el camí que menava a la font.

